

УДК 378.015.31.041:37.011.3-052

DOI: 10.31652/2412-1142-2021-60-315-325

Фрицюк Валентина Анатоліївна

доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
м. Вінниця, Україна
ORCID ID: 0000-0001-6133-2656
valentina.frytsiyk@gmail.com

Кадемія Майя Юхимівна

кандидат педагогічних наук, професор кафедри інноваційних та інформаційних технологій в освіті
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
м. Вінниця, Україна
ORCID ID: 0000-0002-5196-5617
maj.kademija@gmail.com

ПРОФЕСІЙНИЙ САМОРОЗВИТОК МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА: Х'ЮТАГОГІЧНИЙ ПІДХІД

Анотація. У статті розглядаються окремі методологічні підходи, у тому числі х'ютагогічний, що становлять теоретико-методологічну основу формування готовності майбутніх педагогів до професійного саморозвитку: акмеологічний, антропоцентричний, діяльнісний, компетентнісний, особистісний, синергетичний. На цій основі вибудовувався авторський підхід до формування готовності майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку. Визначено також новий підхід до цієї проблеми, х'ютагогічний; схарактеризовано його особливості. Він полягає в акумулюванні кращих інноваційних практик в організації самоосвіти, пошуку ефективних способів саморозвитку людини шляхом усвідомленого включення в освіту, приверненні уваги педагогічної спільноти до пошуку нової парадигми освіти, в якому особистість починає відігравати нову роль менеджера своїх знань. Доведено, що х'ютагогіка орієнтується передусім на свідоме залучення кожної конкретної людини до процесу навчання, а також на залучення уваги педагогічного суспільства на пошук нових ефективних засобів освіти. Х'ютагогіка здатна вирішувати завдання, спрямовані на те, щоб підтримувати базове та додаткове навчання: підготовку людини та адаптації її до сучасних умов; оновлення знань людини з метою відповідної адаптації до постійно змінюваних умов; різноманітний розвиток, саморозвиток особистості, формування світогляду, а також моральних, естетичних якостей у відповідності до сучасних вимог. Названо основні принципи х'ютагогіки: знання, як вчитися, є ключовою навичкою; педагоги більше зосереджені на навчальному процесі, а не на змісті освіти; навчання виходить за рамки конкретної дисципліни; студент сам обирає зміст і напрям навчання.

Ключові слова: професійний саморозвиток; майбутні педагоги; методологічні підходи; х'ютагогіка; х'ютагогічний підхід.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Актуальним завданням сучасної вищої педагогічної освіти є забезпечення процесу саморозвитку майбутніх учителів, формування їхньої готовності до безперервного професійного саморозвитку, оскільки соціальним замовленням сьогоденного українського суспільства затребувана особистість конкурентоспроможного педагога, орієнтованого на безперервний професійний саморозвиток і самовдосконалення.

Методологію розуміють як загальну систему теоретичних знань, що виконують роль провідних принципів наукового пізнання, шляхів і засобів реалізації наукового дослідження. Особливість методологічних принципів полягає у визначенні вихідних наукових позицій.

Під час планування й проведення педагогічного дослідження необхідно орієнтуватися на методологічні принципи й конкретно-наукові форми їх прояву згідно з теоретичною позицією дослідника, вважає С. Гончаренко [1, с. 84]. Теоретико-методологічна основа розкривається

для вказівки на орієнтацію дослідження на той чи інший підхід у науці для розв'язання проблем цієї предметної галузі. На думку С. Гончаренка, варто розрізняти кілька рівнів методології. Перший рівень – філософські знання, що охоплюють філософські основи дослідження, його світоглядну функцію й загальнонаукові положення. Другий рівень – загальнонаукова методологія (системний, синергетичний, діяльнісний, особистісно орієнтований підходи, характеристика різних типів наукових досліджень, їхні етапи й елементи: гіпотеза, об'єкт і предмет дослідження, мета, завдання тощо). Третій рівень – конкретно-наукова методологія, тобто сукупність методів, принципів дослідження й процедур, які застосовуються в тій чи іншій спеціальній дисципліні, наприклад, у педагогіці [1, с. 88].

Загалом у педагогічній теорії поняття «підхід» використовують як: аспект розгляду або аналізу певних освітніх явищ чи процесів; вихідну наукову позицію моделювання й проектування об'єкта освітньої практики; властивість діяльності в певній галузі освіти. Категорія «підхід» містить такі компоненти: основні поняття, що використовуються в процесі навчання; принципи як вихідні положення здійснення педагогічної діяльності, що впливають на відбір змісту, форм і способів організації навчального процесу; методи і прийоми побудови освітнього процесу [8, с. 71]. Розуміємо «підхід» як вихідне положення здійснення діяльності, спрямованої на безперервний професійний саморозвиток майбутніх педагогів.

Аналіз наукових праць дає змогу зробити висновок про відсутність єдиного методологічного підходу до визначення поняття «саморозвиток». Різноманітність і багатогранність його проявів свідчать про неоднозначність і комплексний характер цієї категорії. Недостатньо дослідженими є нові підходи до вивчення проблеми професійного саморозвитку майбутнього вчителя, в тому числі, х'ютагогічний.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Філософське осмислення проблеми саморозвитку особистості представлено в працях таких авторів, як: Е. Коваленко, В. Лозовой, Л. Сідак, Б. Ценко та ін.; психологічні аспекти саморозвитку особистості висвітлювали І. Бех, Н. Бітянова, М. Боришевський, К. Вазіна, М. Вієвська, П. Гасанова, П. Горностаї, Л. Коростильова, Г. Костюк, С. Кузікова, Н. Кулик, Л. Кулікова, Є. Лонська, С. Максименко, В. Маралов, А. Маслоу, Б. Мастеров, С. Мінюрова, Н. Нізовських, Г. Олпорт, К. Роджерс, О. Суворов, М. Фрізен, Г. Цукерман, Г. Черняєва, М. Щукіна та ін.; педагогічні аспекти – С. Альошина, В. Андрєєв, О. Бережнова, А. Бистрюкова, Л. Бондаренко, О. Власова, О. Гандабура, Н. Григор'єва, І. Дереза, Л. Зязюн, Н. Кічук, Є. Клімов, Е. Кокарева, О. Колодницька, П. Кондратьєв, М. Костенко, С. Кубрак, А. Кужельний, Н. Лосєва, С. Матвійчина, Я. Москальова, С. Некрасова, Е. Остапенко, Т. Паштов, Г. Полоз, Л. Рибалко, О. Романовський, В. Садовая, Г. Селевко, В. Семиченко, Т. Стрільєвич, Т. Тихонова, Г. Топчій, Б. Фішман, І. Харламов, П. Харченко, Р. Цокур, О. Чудіна, А. Чурсіна та ін. Дотичними до проблеми саморозвитку є праці, які стосуються самовиховання, самовдосконалення особистості (А. Калініченко, Л. Рувинський, М. Сметанський, Т. Шестакова та ін.).

З останніх зарубіжних досліджень, які присвячені проблемі саморозвитку особистості, варто назвати такі: А. Асен (A. Athan); Л. Бойс (L. Boyce); А. Дакна (A. Dachner); К. Діосалі (K. Deosthali); В. Леланд (V. Lalande); П. Лі (P. Li); Б. Маккалум (B. McCollum); К. Овіс (K. Orvis); Е. Саткліф (E. Sutcliffe); С. Ян (C. Yang) та ін.

Однак, недостатньо дослідженим є аспект щодо методологічних підходів до професійного саморозвитку, в тому числі, х'ютагогічного підходу.

Метою статті є з'ясування особливостей х'ютагогічного підходу в контексті проблеми безперервного професійного саморозвитку майбутнього вчителя.

2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Виклад основного матеріалу. Теоретичний аналіз філософських, психологічних, педагогічних, акмеологічних досліджень з проблеми особистості, її розвитку та

самовдосконалення дозволили визначити розвиток особистості як зміни, які з часом відбуваються в будові тіла, мисленні чи поведінці людини в результаті біологічних процесів в організмі та впливу оточуючого середовища, а саморозвиток особистості як цілеспрямовану, систематичну, високоорганізовану й творчу діяльність, процес планомірної творчої зміни особистістю власних духовно-ціннісних, морально-етичних, діяльнісно-практичних, чуттєвих, інтелектуальних, характерологічних особливостей для найбільш успішного досягнення своїх життєвих цілей і більш ефективного виконання свого людського, соціального призначення.

На підставі аналізу теоретичних джерел з проблеми дослідження професійний саморозвиток трактуємо як свідому діяльність людини, спрямовану на повну самореалізацію себе як особистості в тій соціальній сфері, яку визначає її професія.

Безперервний професійний саморозвиток майбутніх педагогів – це постійний динамічний процес, спрямований на самоорганізацію прогресивних змін у сфері внутрішнього світу особистості студента на шляху досягнення вищих рівнів професіоналізму в педагогічній діяльності.

Процес професійного саморозвитку особистості у філософії розглядають як духовно-практичне перетворення з метою повноти індивідуального самовдосконалення. Філософський аспект аналізу саморозвитку пов'язаний з пізнанням його фундаментальних онтологічних характеристик, з'ясуванням закономірностей саморозвитку. У психології процес саморозвитку особистості трактують як необхідну умову самореалізації особистості, як елемент психологічної реальності, спрямований на досягнення місця й функції саморозвитку в цілісному процесі життєдіяльності. У педагогічних дослідженнях саморозвиток особистості аналізують з урахуванням активного впливу соціального середовища, трактуючи його як прагнення людини збагатити свої індивідуальні якості за допомогою тих видів діяльності, які сприяють їх формуванню чи вдосконаленню. Педагогічні дослідження спрямовані на пошук можливостей впливу на спонукання особистості до саморозвитку, ознайомлення її з засобами саморозвитку. Важливим є визначення відповідних методологічних підходів.

Методологічний підхід, на думку Н. Дюшеєвої, – це стратегія, що базується на основних положеннях відповідної теорії й визначає напрями пошуку стосовно предмета дослідження [2, с. 19].

Варто зазначити, що, з одного боку, підхід розглядають як певний вихідний принцип, початкову позицію, основне положення чи переконання (цілісний, комплексний, системний, синергетичний та ін.), а з іншого – як напрям вивчення предмета дослідження (історичний, логічний, змістовий, формальний тощо) [6, с. 117-118].

Теоретико-методологічну основу формування готовності майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку становлять підходи: акмеологічний, що забезпечує підготовку до безперервного професійного саморозвитку майбутніх учителів як особистостей, орієнтованих на найвищі професійні досягнення; аксіологічний підхід розглядається в контексті усвідомлення майбутніми педагогами цінностей професійного саморозвитку; антропоцентричний, що дозволяє організувати процес формування готовності до професійного саморозвитку з опорою на самоосвіту і посилення внутрішньої активності студентів; діяльнісний, з позиції якого феномен професійного саморозвитку визначають як спеціально організовану діяльність, спрямовану на досягнення особистістю певного ідеалу та її самореалізацію; компетентнісний розглядається в дослідженні у площині формування у майбутнього педагога певних компетенцій, що сприяють його успішному розв'язанню фахових завдань і безперервному професійному саморозвитку; культурологічний передбачає використання феномена культури в якості стрижневого в розумінні й поясненні педагогічних явищ і процесів, зокрема тих, що стосуються підготовки майбутніх учителів до безперервного професійного саморозвитку; особистісний, що забезпечує орієнтування на особистість кожного студента у їхній підготовці до безперервного професійного саморозвитку; синергетичний, дозволяє розглядати безперервний професійний саморозвиток майбутніх

педагогів у постійному розвитку відповідно до універсальних закономірностей еволюції природи, суспільства й людини; системний, що забезпечує дослідження безперервного професійного саморозвитку майбутніх педагогів як багатоаспектного поняття, до складу якого входять взаємопов'язані й взаємозалежні елементи, й процес підготовки майбутніх учителів до безперервного професійного саморозвитку є педагогічною системою [12; 13; 14]. На цій основі вибудовувався авторський підхід до формування готовності майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку.

Професійний саморозвиток майбутніх педагогів, згідно з акмеологічними позиціями (А. Деркач, О. Дубасенюк, С. Кузікова, Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Мітіна, А. Реан, Л. Рибалко та ін.), є процесом формування особистості, орієнтованої на найвищі професійні досягнення і професійного самовдосконалення особистості.

Аксіологічний підхід [13; 14] (Ж. Гараніна, В. Знаков, С. Маслов, С. Мінюрова, Н. Свещинська, В. Франкл та ін.) спонукає під час відбору змісту, методів, форм підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку враховувати їхні ціннісні орієнтації. Аксіологічний підхід є органічно притаманним сучасній педагогіці, оскільки він орієнтований на людину як найвищу цінність.

Антропоцентричний підхід (Є. Ісаєв, Л. Лідак, В. Слободчиков, Н. Таценко, К. Ушинський, О. Чурсіна та ін.) як результат парадигмальних змін у сучасних гуманітарних науках і як загальний стиль мислення є новим обертом спіралі в розвитку науки.

Згідно з антропоцентричним підходом, особистість студента є метою і суб'єктом професійного саморозвитку.

Діяльнісний підхід (Л. Виготський, Н. Дюшеєва, Ю. Кузнецов, О. Леонт'єв, С. Рубінштейн та ін.) доводить, що результати підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку помітні лише упродовж діяльності.

Становлення діяльнісного підходу в педагогіці тісно пов'язане з розвитком теорії діяльності в психології. Концепцію «навчання через діяльність» запропонував Д. Дьюї. Психологічні аспекти підходу розглядаються в роботах Л. Виготського, С. Рубінштейна та ін. Основи діяльнісного підходу в психології закладено О. Леонт'євим та ін. Цей підхід заснований на теорії, основною ідеєю якої є положення про провідну роль діяльності в процесі навчання особистості.

Компетентнісний підхід (І. Бех, Н. Бібік, О. Глузман, О. Локшина, В. Луговий, Н. Нагорна, С. Ніколаєва, О. Овчарук, Н. Побірченко, О. Пометун, О. Савченко, В. Химинець, Л. Хоружа, А. Ярошенко та ін.) активно впроваджується в сучасній європейській системі освіти. У контексті дослідження він передбачає спрямованість навчально-виховного процесу на досягнення результатів, а саме: на формування не лише знань, умінь і навичок стосовно професійного саморозвитку, а передусім на вироблення досвіду їх застосування.

Культурологічний підхід (В. Марєєв, Н. Карпова, Л. Коган, О. Кукуєв, Л. Хоронько, К. Щипанкіна та ін.) виявляється в тому, що має адекватно віддзеркалювати духовну ситуацію часу, ядром якої є ідеї культуровідповідного розвитку й гуманізації людини і суспільства. Цей підхід передбачає розгляд феномену культури в якості стрижневого в розумінні й поясненні людини, її свідомості й життєдіяльності. У логіці даного підходу різні аспекти сутності людини як суб'єкта культури (свідомість, самосвідомість, духовність, моральність, творчість) розуміються в «ієрархічному сполученні», як грані цілісної культурної людини.

Особистісний підхід (Г. Балл, І. Бех, Г. Васянович, Л. Виготський, В. Давидов, О. Дубасенюк, О. Леонт'єв, І. Кон, Г. Костюк, А. Маслоу, К. Роджерс, С. Сисоєва та ін.) зумовлений тим, що процес підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку трактується з урахуванням особистісної позиції кожного з учасників процесу, спрямований на таку взаємодію суб'єктів навчального процесу, що сприятиме особистісному й професійному зростанню кожного з майбутніх педагогів.

Відповідно до особистісно зорієнтованого підходу в процесі підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку центральним суб'єктом є особистість.

Вона є суб'єктом удосконалення в контексті свого професійного саморозвитку через власну діяльність.

У сучасній педагогічній науці поряд із традиційними методологічними підходами, які міцно затвердилися в наукових розвідках з проблем гуманістичної педагогіки (особистісний, індивідуальний, диференційований, діяльнісний, аксіологічний, антропологічний, екзистенціальний, акмеологічний, контекстний, компетентнісний тощо), усе вагомніше місце посідають нові методологічні підходи (полісуб'єктний, креативний, медіологічний, семіотичний, герменевтичний, феноменологічний, цивілізаційний, холистичний), які, на думку О. Отич, більше узгоджуються з сучасними соціальними та освітніми реаліями [7, с. 41].

У результаті здійсненого теоретичного аналізу з'ясовано особливості нового підходу в педагогіці, який називають «х'ютагогікою». Він полягає в акумулюванні кращих інноваційних практик в організації самоосвіти, пошуку ефективних способів саморозвитку людини шляхом усвідомленого включення в освіту, приверненні уваги педагогічної спільноти до пошуку нової парадигми освіти, в якому особистість починає відігравати нову роль менеджера своїх знань. Х'ютагогіка – це сучасне вчення про безперервну освіту як стиль життя, про самоосвіту як провідну форму освіти. Йдеться про зародження нового наукового напрямку, який можна умовно позначити як педагогіку самостійного навчання [3].

Термін «х'ютагогіка» тлумачать як вчення про самоосвіту (провідна форма навчання); наукову концепцію про те, як навчатися в XXI столітті в умовах інформаційного потоку; як «net-орієнтовану» теорію, що повністю використовує можливості Всесвітньої мережі, зокрема технології Web 2.0 [17].

Х'ютагогіка – окрема гілка педагогічної думки, що взяла початок з андрагогіки, тільки х'ютагогіка вивчає процес самостійної та безперервної самоосвіти протягом усього життя [11].

Х'ютагогіка орієнтується передусім на свідоме залучення кожної конкретної людини до процесу навчання, а також на залучення уваги педагогічного суспільства на пошук нових ефективних засобів освіти. Х'ютагогіка здатна вирішувати завдання, спрямовані на те, щоб підтримувати базове та додаткове навчання: підготовку людини та адаптації її до сучасних умов; оновлення знань людини з метою відповідної адаптації до постійно змінюваних умов; різноманітний розвиток, саморозвиток особистості, формування світогляду, а також моральних, естетичних якостей у відповідності до сучасних вимог.

Передумовою появи х'ютагогіки як наукового напрямку стало нове розуміння призначення освіти в житті людини в XXI столітті. На думку авторів концепції, швидкі темпи змін в суспільстві і так званий інформаційний вибух спричинили за собою необхідність пошуку нового підходу до організації навчання, при якому людина буде сама визначати, що вона буде вивчати і як процес навчання має бути побудований. У цьому сенсі вчення про самостійне навчання може розглядатися як природний перехід від сформованих наукових теорій і методик, зокрема теорії розвитку здібностей, і цілком може забезпечити оптимальний підхід до навчання в XXI столітті [17].

Педагогіка – це наука, в центрі якої педагог; в центрі андрагогіки – учень, а х'ютагогіка – це наука про самостійне навчання [18]. Розвиваючи цю думку, можна сказати, що х'ютагогіка зосереджена на людині, яка навчається самостійно [3]. Саме тому вважаємо за необхідне враховувати у процесі дослідження професійного саморозвитку майбутнього вчителя х'ютагогічний підхід.

Думку стосовно того, що х'ютагогіка розширює та поглиблює андрагогічний підхід до навчання й може розглядатися як континуум андрагогіки обстоював Л. Блашке (L. Blaschke). В андрагогіці навчальний план, завдання, проблеми для обговорення, система оцінювання розробляється відповідно до потреб того, хто навчається. У х'ютагогіці той, хто навчається сам стає менеджером своєї освіти: викладач (фасилітатор) лише пропонує освітній контент і навчальні матеріали, а студент вибирає курс, проектує його виконання та розробляє індивідуальну карту навчання. Разом із тим, дискусії з викладачем залишаються

найважливішою частиною навчання [3].

Термін «х'ютагогіка» вперше зустрічається в праці С. Хейс (S. Hase) та С. Кеньйон (C. Kenyon) у публікації «Від андрагогіки до х'ютагогіки» [19]. Дослідники стверджують, що «інформаційний вибух», високі темпи змін у суспільстві спричинили зміни в освітніх підходах з традиційного (де вчитель завжди вирішував, що учень повинен знати і як варто його вчити) до інноваційного (сам учень визначає зміст, форму, темпи навчання). Х'ютагогіка визначається авторами як новий підхід до організації навчання дорослих, концепція самостійного навчання, яка пояснює як самостійно вчитися в умовах інформаційної епохи [5].

Спробу систематизації відмінностей між педагогікою, андрагогікою та х'ютагогікою здійснює О. Нікулочкіна. Вона ґрунтується на розумінні педагогіки як науки про виховання й освіти дітей шкільного віку, андрагогіки – як науки про освіту дорослих, х'ютагогіки – як науки про самоосвіту. Х'ютагогічний підхід визнає необхідність гнучкого навчання, де консультант (реальний чи віртуальний) тільки пропонує ресурси, а той, хто навчається, конструює реальний хід особистого навчання (коригуючи програму, зміст, технології навчання, систему оцінювання результатів своєї роботи тощо) [5].

За умов дистанційного навчання х'ютагогічний підхід є особливо ефективним, оскільки х'ютагогіка визнає необхідність гнучкого підходу до навчання, за якого викладач надає ресурси, а студент сам розробляє фактичний курс, який він міг би освоїти, спілкуючись з викладачем. Так, студент може переглянути критичні статті, огляди, питання і вибрати, те, що є цікавим і цінним для нього, а потім обговорити подальші можливі матеріали для читання і необхідні завдання. У цій ситуації оцінка стає більшою мірою засобом освітнього досвіду, ніж вимірювання досягнень [17]. Отже, х'ютагогіка починається з того, що студент бере на себе відповідальність за власне навчання.

Науковці запропонували такі основні принципи х'ютагогіки: знання, як вчитися, є ключовою навичкою; педагоги більше зосереджені на навчальному процесі, а не на змісті освіти; навчання виходить за рамки конкретної дисципліни; студент сам обирає зміст і напрям навчання [16].

Використання названих підходів, у тому числі, х'ютагогічного, дає змогу забезпечити новизну дослідження, пов'язану з розробкою науково-методичної системи підготовки майбутніх учителів до безперервного професійного саморозвитку. Представлені методологічні позиції є тією призмою, через яку здійснюється відбір і структурування загальнотеоретичних ідей, що складають концептуальну основу системи підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для проведення експериментального дослідження нами було розроблено сайт, на якому авторизовані користувачі можуть проходити тести в мережі Інтернет онлайн. На розробленому сайті студенти крім безпосереднього проходження тестування, студенти мають можливість познайомитись з педагогічними іграми, відеоситуаціями, тематичними статтями з проблеми професійного саморозвитку тощо.

На сторінках сайту відсутня реклама та інша інформація, що могла б відволікати увагу користувача при проходженні тестування. Основна ідея – проводити інтерактивне тестування без втручання викладача в обробку результатів. Сайт перевірено на працездатність як в стандартному браузері Internet Explorer, так і інших популярних браузерах Mozilla Firefox, Opera, Google Chrome тощо. Для розробки оболонки сайту було використано адаптивний шаблон «Academy» з сайту w3layouts.com, який забезпечує правильне відображення сайту на різних пристроях, підключених до інтернету і динамічно підлаштовується під задані розміри вікна браузера. Розроблений сайт може правильно працювати на телефоні, планшеті, ноутбучі з виходом в інтернет, тобто на всьому спектрі пристроїв.

Розроблена система тестування дозволяє:

- створювати тести з питань закритого типу зі встановленням різної ваги відповіді в балах для кожного питання в тесті, їх налаштування та експорт/імпорт у систему;
- проводити тестування в локальній мережі або через Інтернет;
- здійснювати інтерпретацію результатів тесту;
- переглядати детальний результат проходження тесту.

Студенти мають можливість реєструватися в системі за допомогою інтерактивної форми на запрошення викладача, де обов'язковими для заповнення полями є прізвище студента та його електронна адреса. Викладачеві система надає можливість створювати різноманітні тестові завдання, активувати їх та надавати доступ студентам, одержувати та переглядати звіт про результати тестування кожного із респондентів.

При розробці сайту та системи тестування було використано web-орієнтовану скриптову мову PHP версії 5.3, а також мови HTML, XML, CSS і JavaScript. Для збереження всієї інформації використовувалась база даних MySQL. Як крос-платформне програмне забезпечення використовувався Apache HTTP-сервер. При розробці системи тестування було використано концепцію MVC (model-view-controller) для об'єктно-орієнтованого програмування. Усі програмні засоби розробки є безкоштовно розповсюджуваними і відкритими. Застосування некомпільованих скриптових мов полегшує розробку і внесення змін у вихідний код системи самим розробником або іншими фахівцями.

Операційна система на серверному і клієнтському комп'ютерах не відіграє суттєвого значення і тестування може бути запущене як в ОС Windows, так і Linux та інших розповсюджених операційних системах.

На сайті представлені тести з запитаннями декількох форматів відкритого та закритого типу: вибір варіанту відповіді на питання із запропонованих (із певною вагою кожної відповіді); відкриті запитання, на які респондент сам має дати відповідь (наприклад, запитання анкети-опитувальника).

Система тестування представляється на сайті через Web-інтерфейс (діалогове вікно браузера), що накладає певні особливості на форму представлення питань і варіантів відповідей. У Web-інтерфейсі вибіркові варіанти відповідей на питання реалізуються через radio-button («вибір одного з декількох»). Запитання до вибраного тесту виводяться в повному обсязі і користувач сам вибирає питання та відповіді до них.

Підсумовуючи бали за відповіді на всі питання, користувач одержує сумарний бал за тест, який можна порівняти з інтерпретацією результатів тестування. Головною перевагою такого тестування є оцінювання відповідей не викладачем, а тестовою системою. Розроблена нами система тестування може працювати у локальній мережі (наприклад, з використанням програми OpenServer), так і в мережі Інтернет.

Одержані результати дозволили встановити вихідні рівні сформованості у майбутніх педагогів готовності до безперервного професійного саморозвитку за визначеними компонентами: мотиваційно-ціннісним, інформаційно-пізнавальним, організаційно-діяльнісним, емоційно-вольовим і рефлексивно-оцінним. Критеріями діагностики були такі: ціннісне усвідомлення необхідності цілеспрямованого безперервного професійного саморозвитку; інтегративно-теоретична підготовка, рівень отриманих професійно спрямованих знань; практично-операційна підготовка, сформованість практичних умінь і навичок стосовно професійного саморозвитку; сукупність індивідуально-психологічних якостей, важливих для безперервного професійного саморозвитку й майбутньої фахової діяльності загалом; спрямованість на самоаналіз, самооцінку власного професійного саморозвитку.

Схарактеризуємо одержані рівні готовності майбутніх учителів до безперервного професійного саморозвитку.

Критичний рівень (3 %). У студентів відсутнє ціннісне усвідомлення необхідності цілеспрямованого безперервного професійного саморозвитку, у таких студентів дуже низький рівень інтегративно-теоретичної підготовки, у них несформовані практичні уміння й навички стосовно професійного саморозвитку; майбутні педагоги не впевнені у собі; дуже низьким є рівень володіння рефлексивними вміннями тощо.

Пасивний рівень (7 %). Такі студенти рідко замислюються над необхідністю цілеспрямованого безперервного професійного саморозвитку; не володіють системними і глибокими фаховими знаннями; у них недостатня сформованість практичних умінь і навичок стосовно професійного саморозвитку; відсутня позитивна «Я-концепція»; недостатня спрямованість на самоаналіз, самооцінку власного професійного саморозвитку тощо.

Базовий рівень (57 %). Студенти з цим рівнем загалом усвідомлюють необхідність цілеспрямованого безперервного професійного саморозвитку, мають мету професійного саморозвитку, однак не мають відповідної програми; у них є потреба в досягненні мети, однак у таких студентів належний рівень інтегративно-теоретичної підготовки, достатнім є рівень одержаних професійно спрямованих знань; студенти частково володіють практичними уміннями і навичками стосовно професійного саморозвитку; вони демонструють цілеспрямованість, наполегливість, емоційну стійкість, однак не завжди здатні до емоційно-вольової саморегуляції та вольового самоконтролю; загалом адекватно оцінюють власні здібності та якості; інколи під час рефлексії власної квазіпрофесійної діяльності потребують консультацій викладача; не завжди адекватно оцінюють власну готовність до безперервного професійного саморозвитку.

Оптимальний рівень (29 %). Такі студенти мають досить чітке ціннісне усвідомлення необхідності цілеспрямованого безперервного професійного саморозвитку (наявні мета, цілі, інколи програми професійного саморозвитку); спостерігається потреба в досягненні мети (стосовно професійного саморозвитку); наявність стійкого інтересу (спрямованості) до саморозвитку і самореалізації в професійній діяльності; такі студенти мають достатній рівень інтегративно-теоретичної підготовки та професійно спрямованих знань; практично-операційна підготовка, сформованість практичних умінь і навичок стосовно професійного саморозвитку є достатніми; такі студенти володіють індивідуально-психологічними якостями, важливими для безперервного професійного саморозвитку й майбутньої професійної діяльності загалом; спрямованість на самоаналіз, самооцінку власного професійного саморозвитку розвинені досить добре; вони адекватно оцінюють власні здібності та якості; здатні до рефлексії власної квазіпрофесійної діяльності; адекватно можуть оцінити власну готовність до безперервного професійного саморозвитку).

Креативний рівень (4 %) характерний для студентів, які чітко усвідомлюють необхідність цілеспрямованого професійного саморозвитку, мають мету, цілі, самостійно розроблену програму професійного саморозвитку; чітко виражену потребу в досягненні мети; їхній інтегративно-теоретичній підготовці притаманна системність і глибина фахових знань; творчий рівень володіння психолого-педагогічними та методичними знаннями; вони добре знайомі з основами професійного саморозвитку; дуже добре володіють методами, прийомами професійного саморозвитку; мають добре розвинене логічне і критичне мислення; у практично-операційній підготовці виявляють дуже добре сформовані практичні уміння і навички стосовно професійного саморозвитку; такі студенти завжди характеризуються позитивною «Я-концепцією», впевненістю у собі; вони завжди цілеспрямовані, наполегливі; виявляють емоційну стійкість; добре володіють рефлексивними вміннями в пізнавальній діяльності (самоспостереження, самоаналіз); завжди адекватно оцінюють власні здібності та якості; добре володіють уміннями рефлексії власної квазіпрофесійної діяльності; адекватно оцінюють рівень власної готовності до безперервного професійного саморозвитку.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, використання названих підходів, у тому числі, х'ютагогічного, дає змогу забезпечити новизну дослідження, пов'язану з розробкою науково-методичної системи підготовки майбутніх учителів до безперервного професійного саморозвитку. Представлені методологічні позиції є тією призмою, через яку здійснюється відбір і структурування загальнотеоретичних ідей, що складають концептуальну основу системи підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку. За умов дистанційного навчання х'ютагогічний підхід є особливо ефективним, оскільки х'ютагогіка визнає необхідність гнучкого підходу до навчання, за якого викладач надає ресурси, а студент сам розробляє фактичний курс, який він міг би освоїти, спілкуючись з викладачем.

Перспективною для подальших досліджень є проблема вивчення інших інноваційних підходів до професійного саморозвитку вчителя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1.] Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження : Методологічні поради молодим науковцям. К. ; Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2010. 308 с.
- [2.] Дюшеева Н. К. Методологические подходы к профессионально-личностному формированию будущего учителя. Педагогическое образование и наука. 2008. № 9. С. 16–23.
- [3.] Игнатович Е. В. Хьютагогика как зарубежная концепция самостоятельного обучения. URL: <http://III21.petsu.ru/journal/article.php?id=2151>
- [4.] Наукові підходи до педагогічних досліджень : колективна монографія / за заг. ред. д. пед. наук, професора, чл.-кор. НАПН України В. І. Лозової. Харків : Вид-во Віровець А. П. «Апостроф», 2012. 348 с.
- [5.] Нікулочкіна О. В. Х'ютагогіка як учіння про самоосвіту: сучасні інформаційно-комунікаційні технології супроводу. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2015. Вип. 41. С. 231-236. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2015_41_33.
- [6.] Новиков А. М. Методология : словарь системы основных понятий. М. : Либроком, 2013. 208 с.
- [7.] Отич О. М. Методологічні принципи наукового дослідження. Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. Чернігів, 2010. Вип. 76. С. 41-43.
- [8.] Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий : в 2 т. Т. 1. М. : НИИ школьных технологий, 2006. 816 с. (Серия «Энциклопедия образовательных технологий»).
- [9.] Сучасні акмеологічні дослідження: теоретико-методологічні та прикладні аспекти : моногр. / редкол. : В.О. Огнев'юк, С.О. Сисоева, Я.С. Фруктова. К. : Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 912 с.
- [10.] Таценко Н. В. Антропоцентричний підхід до вивчення мовних одиниць у когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Функціональна лінгвістика : збірник науч. работ. Симферополь : Крымский респ. ин-т последипл. пед. обр., 2011. № 2; т.2. С. 222-225.
- [11.] Технології дистанційного навчання: словник-госарій / укладачі М. Ю. Кадемія, В. М. Кобися. Вінниця: ФОП Тарнашинський О. В., 2016. 284 с.
- [12.] Фрицюк В. А. Методологічні підходи до вивчення проблеми професійного саморозвитку майбутнього фахівця. Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2017. № 6 (129). С. 107-114.
- [13.] Фрицюк В. А. Аксиологічний підхід до вивчення проблеми професійного саморозвитку майбутнього вчителя. Актуальні питання освіти і науки : зб. наук. ст., матеріали IV міжнар. наук.- практ. А 43 конф., 10-11 листоп. 2016 р. / Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця. Х. : ХОГОКЗ, 2016. С. 460-463.
- [14.] Фрицюк В. А., Вовк Л. П. Акмеологічний підхід до вивчення проблеми професійного саморозвитку майбутнього вчителя. Наукові записки. Серія: Педагогіка і психологія. ВДПУ ім. Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2016. Вип. 42. С.66-71.
- [15.] Blaschke L. M. Heutagogy and Lifelong Learning: A Review of Heutagogical Practice and Self-Determined Learning. URL: <http://www.irrodl.org/index.php/irrodl/article/view/1076/2087>
- [16.] Halupa C. M. Pedagogy, Andragogy, and Heutagogy. Transformative Curriculum Design in Health Sciences Education. IGI Global, 2015. P. 143-158.
- [17.] Hase S. And Kenyon Ch. From Andragogy to Heutagogy. URL: <http://www.psy.gla.ac.uk/~steve/pr/Heutagogy.html>
- [18.] Heutagogy Community of Practice. URL: <http://heutagogy.com/wordpress.com/>
- [19.] Stewart Hase and Chris Kenyon. From Andragogy to Heutagogy / Stewart Hase and Chris Kenyon. URL: <http://www.psy.gla.ac.uk/~steve/pr/Heutagogy.html>.

PROFESSIONAL SELF-DEVELOPMENT OF A FUTURE TEACHER: HUTTAGOGICAL APPROACH

Frytsiuk Valentina Anatoliyivna

Dr.hab. of Pedagogical Sciences, Professor of Pedagogy, Vocational Education and Management of Educational Institutions
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University,
Vinnytsia, Ukraine
ORCID ID: 0000-0001-6133-2656
valentina.frytsiyk@gmail.com

Kademija Maya Yukhimivna

Candidate of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Innovative and Information Technologies in Education
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University,
Vinnytsia, Ukraine
ORCID ID: 0000-0002-5196-5617
maj.kademija@gmail.com

Abstract. The article considers some methodological approaches, including hutagogic. These approaches are the basis for the formation of readiness of future teachers for professional self-development. The article considers approaches: acmeological, anthropocentric, activity, competence, personal, synergetic. The article describes a new approach - hutagogic; named its features. Features of the hutagogic approach: it combines the best innovative practices of self-education, uses effective methods of self-development; man begins to play a new role of manager of his knowledge. Hutagogics focuses on the conscious involvement of each individual in the learning process. Hutagogics focuses on drawing the attention of the pedagogical society to the search for new effective means of education. Hutagogy helps to prepare a person. It helps to adapt to modern conditions. Hutagogy involves updating human knowledge. This knowledge should help to adapt to new conditions. The hutagogic approach helps the diverse development, self-development of the individual. The hutagogic approach develops the worldview, as well as develops moral and aesthetic qualities. The article outlines the basic principles of hutagogics: knowing how to learn is a key skill; teachers are more focused on the learning process than on the content of education; training goes beyond a specific discipline; the student chooses the content and direction of study. It is proved that the use of the author's scientific and methodological system of prospective teacher's training for continuous professional self-development and technologies of formation of readiness of prospective teacher for continuous professional self-development assist to personal and professional growth of prospective teachers, value comprehension of necessity of purposeful continuous professional self-development; integrative and theoretical training, increasing level of received, professionally directed knowledge; practical operating training, formation of practical skills and abilities for professional self-development; combination of individual and psychological qualities, which are important for continuous professional self-development and prospective professional activities in general; orientation to self-analysis and self-esteem of own professional self-development.

Key words: professional self-development; future teachers; methodological approaches; hutagogics; hutagogic approach.

References (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1.] Honcharenko S. U. Pedahohichni doslidzhennia : Metodolohichni porady molodym naukovtsiam. K. ; Vinnytsia : TOV firma «Planer», 2010. 308 s.
- [2.] Diusheeva N. K. Metodolohycheskye podkhody k professyonalno-lychnostnomu formyrovaniyu budushcheho uchytelia. Pedahohycheskoe obrazovanye y nauka. 2008. № 9. S. 16–23.
- [3.] Yhnatovych E. V. Khiutahohyka kak zarubezhnaia kontseptsyia samostoiatelnoho obucheniya. URL: <http://III21.petrsu.ru/journal/article.php?id=2151>
- [4.] Naukovi pidkhody do pedahohichnykh doslidzhen : kolektyvna monohrafiia / za zah. red. d. ped. nauk, profesora, chl.-kor. NAPN Ukrainy V. I. Lozovoi. Kharkiv : Vyd-vo Virovets A. P. «Apostrof», 2012. 348 s.
- [5.] Nikulochkina O. V. Khiutahohika yak uchinna pro samoosvitu: suchasni informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii suprovodu. Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh. 2015. Vyp. 41. S. 231-236. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2015_41_33.
- [6.] Novykov A. M. Metodolohyia : slovar systemy osnovnykh ponyatiy. M. : Lybrokom, 2013. 208 s.
- [7.] Otych O. M. Metodolohichni pryntsy py naukovoho doslidzhennia. Visnyk Chernihivskoho derzavnoho pedahohichnoho universytetu. Seriya : Pedahohichni nauky. Chernihiv, 2010. Vyp. 76. S. 41-43.

- [8.] Selevko H. K. Энциклопедия образовательных технологий : в 2 т. Т. 1. М. : НУУ школьных технологий, 2006. 816 с. (Серия «Энциклопедия образовательных технологий»).
- [9.] Suchasni akmeolohichni doslidzhennia: teoretyko-metodolohichni ta prykladni aspekty : monohr. / redkol. : V.O. Ohneviuk, S.O. Sysoieva, Ya.S. Fruktova. K. : Kyiv. Un-t im. B. Hrinchenka, 2016. 912 s.
- [10.] Tatsenko N. V. Antropotsentrychnyi pidkhdid do vyvchennia movnykh odynyts u kohnityvno-dyskursyvni paradyhmi linhvistyky. Funktsionalnaia lynchvistyka : sbornyk nauch. robot. Symferopol : Kymyskyi resp. un-t posledypl. ped. obr., 2011. № 2; t.2. S. 222-225.
- [11.] Tekhnolohii dystantsiinoho navchannia: slovnyk-hlosarii / ukladachi M. Yu. Kademiia, V. M. Kobysia. Vinnytsia: FOP Tarnashynskyi O. V., 2016. 284 s.
- [12.] Frytsiuk V. A. Metodolohichni pidkhody do vyvchennia problemy profesiinoho samorozvytku maibutnoho fakhivtsia. Visnyk Vinnytskoho politekhnichnoho instytutu. 2017. № 6 (129). S. 107-114.
- [13.] Frytsiuk V. A. Aksiolohichni pidkhdid do vyvchennia problemy profesiinoho samorozvytku maibutnoho vchytelia. Aktualni pytannia osvity i nauky : zb. nauk. st., materialy IV mizhnar. nauk.- prakt. A 43 konf., 10-11 lystop. 2016 r. / Kharkivskyi natsionalnyi ekonomichnyi universytet imeni Semena Kuznetsia. Kh. : KhOHOKZ, 2016. S. 460-463.
- [14.] Frytsiuk V. A., Vovk L. P. Akmeolohichni pidkhdid do vyvchennia problemy profesiinoho samorozvytku maibutnoho vchytelia. Naukovi zapysky. Seria: Pedagogika i psykholohiia. VDPU im. Mykhaila Kotsiubynskoho. Vinnytsia, 2016. Vyp. 42. S.66-71.
- [15.] Blaschke L. M. Heutagogy and Lifelong Learning: A Review of Heutagogical Practice and Self-Determined Learning. URL: <http://www.irrodl.org/index.php/irrodl/article/view/1076/2087>
- [16.] Halupa C. M. Pedagogy, Andragogy, and Heutagogy. *Transformative Curriculum Design in Health Sciences Education*. IGI Global, 2015. P. 143-158.
- [17.] Hase S. And Kenyon Ch. From Andragogy to Heutagogy. URL: <http://www.psy.gla.ac.uk/~steve/pr/Heutagogy.html>
- [18.] Heutagogy Community of Practice. URL: <http://heutagogycop.wordpress.com/>
- [19.] Stewart Hase and Chris Kenyon. From Andragogy to Heutagogy / Stewart Hase and Chris Kenyon. URL: <http://www.psy.gla.ac.uk/~steve/pr/Heutagogy.html>.

УДК 378.147.091.33:001.895

DOI: 10.31652/2412-1142-2021-60-325-336

Janicka-Panek Teresa

Państwowa Uczelnia im. Stefana Batorego

Skierniewice, Polska

ORCID ID: 0000-0001-7526-9002

tpanek@push.pl

INNOWACYJNA METODYKA KSZTAŁCENIA STUDENTÓW PEDAGOGIKI – W POSZUKIWANIU WARTOŚCIOWYCH INSPIRACJI TEORETYCZNYCH I METODOLOGICZNYCH

Abstrakt. Projektując badania ze studentami (kandydatami do zawodu nauczyciela przedszkola i klas młodszych – grupa seminaryjna 2019/2020/2021) chciałam poznać, w jakim zakresie poglądy wybranych pedagogów (Komeński, Froebel, Dewey, Montessori, Dawid, Grzegorzewska, Korczak, Gardner, Gruszczyk-Kolczyńska) mają współczesne kontynuacje. Wspólnie ze studentami postanowiono zrealizować spójną koncepcję badawczą, polegającą na zbadaniu aktualności wybranych założeń filozoficzno-metodologicznych. Każda z osób dokonała wyboru pedagoga, by następnie dokonać krytycznej analizy samodzielnie studiowanej literatury przedmiotu badań. Cele badań udało się w pełni osiągnąć a ich przebieg odzwierciedlę na przykładzie koncepcji badawczej, poświęconej analizie dorobku J. A. Komeńskiego.

Słowa kluczowe: historia wychowania, koncepcja badawcza, nauczyciele przedszkoli i edukacji wczesnoszkolnej, Jan Amos Komeński, wyniki badań.